

Valamennyi tanszékünk a könyvtárhasználatra is neveli a hallgatókat

Beszélgetés dr. Fábíán Zoltán kandidátussal,
a Jászberényi Tanítóképző Főiskola főigazgatójával

A Jászberényi Tanítóképző Főiskolán — nagyszabású belső átalakítások után — 1978. szeptember 20-án nyílt meg az intézmény új, korszerű könyvtára. A helyiségek alapterülete a korábbinak a kétszeresére, 280 négyzetméterre növekedett: az állomány jelentékeny hányadát sikerült a szabadpolcos térben elhelyezni, s hírlapolvasó, 42 személyes olvasóterem, gazdag kézikönyvtár, kutatószoba és mikrofilmolvasó készülék áll az érdeklődők rendelkezésére. Nőtt a szakalkalmazottak száma, jelenleg öt főhivatású könyvtáros tevékenykedik az intézményben, egyikük a gyakorlóiskola ifjúsági könyvtárát gondozza. A majdnem 60 000 kötetes állomány teljesen és sokoldalúan fel van tárva. A működési feltételek lényeges javulása nyilván-

valóan megteremtette a könyvtári szolgáltatások kiteljesedésének, színvonal-emelkedésének alapjait. Először mégis azt kérdeztem meg dr. Fábíán Zoltán főigazgatótól, hogy milyen megfontolások tették szükségessé a könyvtár bővítését, és az eltelt idő tanúsága szerint hasznos beruházásnak bizonyult-e ez a fejlesztés?

— Azt, hogy hasznos-e a könyvtár fejlesztése egy pedagógusképző intézményben, nem kell külön bizonygatni. A nevelés- és oktatásügy olyan területe a magyar művelődéspolitikának, amely évről évre megújul. Nem dolgozhatunk tehát csak archív anyaggal, hanem jelentős hányadban mindig a legfrissebb szakirodalmi forrásokat kell használnunk, ha az iskolák fejlődésével lépést akarunk tartani. A könyv- és folyóirat-állomány gyarapodása önmagában is szétfeszítette a régi könyvtári helyiségeink kereteit. Annak idején elég nagy „rátartással” hoztuk létre a könyvtárat, azt gondolván, hogy hosszabb távon is megoldja gondjainkat. Kiderült azonban, hogy az állomány gyarapodása a vártnál nagyobb mértékű. Ráadásul 1972 óta megduplázódott a hallgatók száma is, s most háromszor akkora, mint 1959-ben, az indulás évében volt. Ugyancsak megduplázódott — nem egészen egy évtized alatt — az oktatók száma, és természetesen ők is igényt tartanak a sokoldalú és helybeni könyvtári szolgáltatásokra. E tények már önmagukban is jelentenek valamit. Utánuk megemlítem a tantervi változásokhoz kapcsolódó könyvtári követelményeket, feladatokat is. Jelenleg a hatodik vagy hetedik tantervet „fogyasztjuk”. Ezek közül a legnagyobb változást kétségkívül az hozta magával, hogy a tanítóképző intézetet

1975-ben átszervezték főiskolává. Természetesen nem a cégtábla kicserélése volt a lényeg, hanem a munka tartalmának nagyon mélyreható megváltoztatása. Az, hogy az általános iskolai pedagógusképzést egységesen próbáljuk megvalósítani, tehát a tanító- és a felsőtagozatos tanárképzést közelítjük egymáshoz. Ez egyebek között azzal is jár, hogy a felsőtagozatos tanároknak való pedagógiai, pszichológiai szakkönyveket, illetve a tantárgyak tanításához nélkülözhetetlen szakirodalmat is beszerezzük. A főiskolai reform óta folyik nálunk a szakkollégiumi képzés. Ennek nagy része az iskolai gyakorlat, a tanítási órák megtartása, vezetése. Az imént vázolt törekvés megvalósítása érdekében hallgatóink nemcsak az alsó tagozaton gyakorolják a tanítói, nevelői munkát, hanem az 5—6. osztályban is, a készségtárgyi órákon. Sajátos feladatokat adott a könyvtári és a népművelői szakkollégiumi képzés bevezetése is. E tényezők mind aláhúzták a könyvtárfejlesztés, a bővítés szükségességét.

— *Elmondhatjuk tehát, hogy az új feladatok sikeres teljesítésének egyik alapfeltétele a könyvtár korszerűsítése volt?*

— Igen, ez valóban így volt. És ahogy javultak anyagi lehetőségeink, ezeket

rögtön a könyvtár helyzetének javítására fordítottuk. Velük párhuzamosan javult az olvasószolgálat kulturáltsága, a könyvbevitelle a mindennapi oktató-nevelő munkába, a tanítási órákra, az előadásokra. Mindezek arra kényszerítettek bennünket, hogy valóban többet áldozunk a könyvtár további fejlesztésére. A pénzügyi lehetőségek értékelésekor feltétlenül hangsúlyoznunk kell azt a körülményt, hogy a könyvtár nem önállóan működik, hanem az egész főiskola egyik nagyon fontos szervezeti egysége. Tehát átcsoportosítással meg tudjuk oldani, hogy bizonyos területekre kevesebb, s ha szükséges, a könyvtárra nagyobb összegeket fordítsunk. Eddig még sikerült elérni, hogy soha ne a könyvtár húzza a rövidebbet; inkább másutt kezdtünk takarékoskodni.

— *Kik és hogyan segítik az ilyen döntések hozásában és a könyvtár tevékenységének megtervezésében a főigazgató és a könyvtárosok munkáját?*

— Az oktatást és a nevelést segítő fontosabb területeken különféle bizottságokat alakítottunk. Mi úgy ítéljük meg — hiszen ez ránk van bízva —, hogy a könyvtár olyan fontos, hogy segítségére külön bizottságot kell szerveznünk. A *könyvtári bizottság* a könyvtárvezető irányításával működik, s ő — mint e bizottság vezetője — hivatalból is állandó résztvevője a főiskolai tanácsüléseknek, tehát a legfelsőbb vezető testületben is érvényesítheti a könyvtár érdekeit. A könyvtári bizottság feladatkörét szabályok rögzítik: a könyvtárpropagandától kezdve az ügyrendi, szervezési kérdésekig dönt a szükséges tennivalókról. A bizottság éves munkaterv alapján dolgozik, ezt a munkatervet teljesíteni is tudja. Megjegyzem, hogy a könyvtár nem kizárólag a hallgatók és az oktatók könyvtára, hanem letéti állománya is van a gyakorlóiskolában, ahol külön iskolai könyvtár működik. A könyvtári bizottság azt is vizsgálja, hogy ez a könyvtár mennyiben tölti be feladatát a gyerekek körében, illetve a könyvtári szakkollégiumi hallgatók nevelésében.

— *Milyennek itéli a könyvtár munkáját a megváltozott körülmények között?*

— A nyitvatartási idő lényeges bővítése és a folyamatosan gazdagodó gyűjtemény biztos segítség munkánkhoz. Mi a könyvtártól elsősorban azt várjuk, hogy továbbra is a főiskolai oktató-nevelő munkát segítse. Ennek érdekében elégítse ki az oktatók és a hallgatók könyvekkel, folyóiratokkal, forráskutatá-

sokkal összefüggő jogos igényeit, sőt az irodalom feltárásával, ajánlásával menjen elébe az igényeknek. Ez utóbbira számos példát, a könyvtárosok által összeállított ajánló jegyzéket, bibliográfiát sorolhatnánk fel. Rendszeresen mutatnak be időszakos könyvkiállításokat, amelyek részben az újonnan beszerzett könyvek megismertetését szolgálják, részben pedig egy tárgy vagy nevelési terület irodalmára hívják fel a figyelmet. *Intézeti rádiónk kéthetenként a könyvtárosok által összeállított irodalmi szemlét sugároz.* Mindemellett jó néhány hasznos, a könyvtár közművelődési tevékenységét is tükröző kezdeményezésről számolhatnánk be. Ám a könyvtárnak van még egy nagyon fontos feladata: nevezetesen az, hogy bevezeti a leendő pedagógusokat a könyvtárhasználatba, és megtanítja őket arra, miként lehet majd a gyerekek körében eredményes közművelődési, könyvajánló munkát végezni. *Eddig a főiskola tantervében erre intézményes lehetőség is volt, minden első éves hallgató fél éven át könyvtárhasználati ismeretek címmel stúdiumot hallgatott és gyakorlatot végzett. Sajnos, a most megjelent új tanterv ezt a kötelező stúdiumot kiiktatta, tehát a jelöltek nem tanulják a tárgyat. Ennek ellenére bizakodó vagyok. Könyvtárosaink eddig is munkaköri kötelességüket messze meghaladva sokat tettek azért, hogy mind a nappali, mind a levelező hallgatókat bevezessék a könyvtári munka alapjaiba. Nem félek a jövőtől azért sem, mivel fakultatív stúdiumok szervezésére továbbra is megvan a lehetőségünk. Valamennyi tanszékünk eltökélt szándéka, hogy az oktatott tárgyak keretében a hivatalos tantervi anyag mellett a könyvtárhasználatra, az alapvető kutatási, tájékozódó feladatok megoldására is nevelje a hallgatókat. Rendszeresen a könyvtár olvasótermében rendezett tanórák. Ilyenkor a hallgatók megismerkednek a kézikönyvekkel, a bibliográfiákkal, az egyéb forrásmunkákkal, s ezekhez kapcsolódva önálló feladatokat is megoldanak.*

— *Tudjuk, hogy a főiskola könyvtára szívesen rendelkezésére áll a főiskolán kívüli érdeklődőknek, kutatóknak is.*

— Könyvtárunk korlátozottan nyilvános könyvtár, ami azt jelenti, hogy elsősorban a főiskola oktatói és tanulói használják. Természetesen ezt sohasem igyekeztünk olyan mértékben megmerevíteni, hogy kizárólag „házi” könyvtár legyen. Kezdetből fogva mindent megtettünk azért, hogy mások is hozzáférhessenek gyűjteményünk viszonylag gazdag állományához, amely — gondolom — a

megye könyvtárai között is előkelő helyet foglal el. A jelenlegi gyakorlat szerint a városi és a környékbeli pedagógusok éppúgy használhatják a könyvtárat, mint azok a levelező tagozatos hallgatók, akik esetleg nem is a megyében laknak. Természetes dolog, hogy könyvtárunk akkor tud élő kapcsolatot tartani a házon belüli olvasókkal, főleg a hallgatókkal, ha példát is mutat arra, hogy a gyakorló pedagógusokat is szívesen fogadják. Azt hiszem, természetes, hogy minden segítséget megadunk azoknak, akik az intézményen kívül pedagógiai jellegű kutatómunkába fognak. Örömmel várjuk vissza egykori hallgatóinkat is.

— *Mennyiben segíti a könyvtár a főiskola oktatóinak, tanárainak közismerten széles körű tudományos, illetve publikációs tevékenységét?*

— Ahhoz, hogy oktatóink eredményeket tudjanak elérni a kutatásokban, nélkülözhetetlen a könyvtár munkája. Nem akarok dicsekedni eredményeinkkel, de tény, hogy a legutóbbi évkönyvünk adatai szerint az elmúlt hét év alatt oktatóinknak több száz publikációja jelent meg. Ezek között tanulmányok, cikkek, könyvek, jegyzetek, tankönyvek, műfordítások egyaránt voltak. A könyvtár természetesen rábizhatná a kutatóra, hogy ki-k keresse meg magának azt, amire szüksége van, s majd ennek alapján, ha tudja, kielégíti az igényeket. Szerencsére hozzáértő könyvtárosaink ennél többet tesznek. Az információs szolgálat tevékenysége például nem merül ki abban, hogy a központilag beszerezhető — hazai és külföldi — tájékoztatókat az oktatók rendelkezésére bocsátja, hanem fel is hívja a figyelmet az új területekre, forrásokra, könyvekre, vagy egyéb módon segíti a tájékozódásban oktatóinkat. Másfelől rendelkezésre áll az — igaz, nem túl pezsgő életet mutató — dokumentációs gyűjteményünk, amely az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum közreműködésével, megrendeléseink alapján gyarapítja állományát. Ezt is lehetne bővíteni, bár az is igaz, hogy a mi kutatóink elsősorban az eredeti forrásmunkákat kívánják tanulmányozni és nem a gépelt, sokszorosított referátumokat. A könyvtár azzal is segíti kutatóinkat, hogy közvetlen kérésükre téma szerinti irodalomkutatást és témafigyeléseket végez. Ez azt jelenti, hogy teljes bibliográfiát állít össze valamely szakterületről, esetleg bizonyos referenciát is nyújt a felvett művekről, cikkekről. A házi figyelésen kívül lehetőségünk van arra is, hogy a központi nagy könyv-

táraktól térítési díj ellenében témafigyelést rendeljünk. Alkalmanként erre is sor kerül. Legutóbb például a földrajzi névkutatásban, neveléstörténeti témákban rendeltünk témafigyeléseket. Ez természetesen szintén a könyvtár közvetítésével történt.

— *Nyilvánvaló, hogy annak a bibliográfiai feltáró tevékenységnek az eredményei, amelyek itt a könyvtárosok alkotó munkája révén születnek, más pedagógusképző intézményekben is felhasználhatók volnának. Kamatoznak-e ezek a bibliográfiaiak másutt is, kéri-e egyáltalában őket, van-e a könyvtárak, intézmények között ilyen kapcsolat?*

— A tanítóképző főiskolák esetében a közvetlen kapcsolat formája az volt, hogy a könyvtárvezetők időnként összejöttek országos értekezletekre, amelyekeken általában könyvtárügyi kérdések voltak napirenden. Újabban azonban a különféle főiskolák könyvtáraiban tapasztalatcserével egybekötött tanácskozásokat is szerveznek, amelyek már a kézzelfoghatóbb együttműködést is lehetővé teszik. Tény, hogy sok információs érték gyűlik össze minden főiskolai könyvtárban, hiszen egy-egy szakbibliográfia elkészítése alapos munkát igényel. Ime egy példa a mi eseteink közül: Nyelvi és irodalmi tanszékünk az új tantervi munkálatokkal együtt feladatul kapta, hogy készítse el a tantárgycsoport alsó tagozatos tanításának ajánló bibliográfiáját. A tanszék oktatói és a könyvtár munkatársai által elkészített igen terjedelmes és értékes összeállítást eljuttattuk valamennyi főiskolára. Sajnos, azt is el kell mondani, hogy kevés az ilyen példa, pedig bizonyára megkönnyítené a közös munkát. Jó lenne, ha az ilyen jellegű kapcsolatokért nem kellene az intézményeknek külön egyezményeket kötni, hanem kialakulásuk természetes folyamattá válna.

— *A főiskola oktató-nevelő munkájától tehát elválaszthatatlanok a sajátos könyvtári szolgáltatások. Hadd kérdezzem meg velezetül, milyen tervei vannak a szolgáltatások hatékonyságának további növelésére, bővítésére?*

— Elsőként a másolóberendezés beszerzését említeném. Utaltam már arra, hogy rengeteg friss információ anyaggal dolgozunk. A legújabb gondolatok általában folyóiratcikkekben jelentkeznek először, s nekünk az a törekvésünk, hogy azonnal eljuttassuk ezeket a hallgatók legszélesebb rétegeihez. Arra viszont nem rendezkedhetünk be, hogy annyi példányban fizessünk elő minden-

féle folyóiratra, forrásmunkára, hogy valamennyi hallgatónak jusson belőlük. Csak az lehet tehát a megoldás, hogy egy gyorsmászoló készülékkel a legfontosabb, arra érdemes anyagokat házilag sokszorosítsuk.

A másik fontos, megoldásra váró feladat a nem hagyományos dokumentumok gyűjteményének kialakítása. Az új általános iskolai nevelési és oktatási terv szükségessé teszi egy sereg, nem könyvben levő információ feldolgoztatását a gyerekekkel, s erre természetesen a tanítójelölteket is fel kell készíteni. Olyan ajánlásokra gondolok, mint például a diáképek feldolgoztatása, a különféle képzőművészeti alkotások elemzése stb. Házilag mi magunk is készítünk számos olyan információhordozót, amelynek pedagógiai hasznáról a gyakorlatban már megbizonyosodtunk. A *zártláncú tv* segítségével például képmagnófelvételeket készítünk, hangosított diasorozatokat gyártunk különféle témákról és területekről, olyanokról, mint például a természetismeret, a nyelv és az irodalom vagy a népművészet. A legújabban készült diaporáma programjaink is nagyon hatáso-

sak, érzelmileg és értelmileg egyaránt megragadják a gyerekeket. A könyvtár tervezi, hogy az összes ilyen információhordozót és nem hagyományos dokumentumot, a személyiségformáló munkában használható eszközt és programot valamilyen központi nyilvántartásba is veszi, sőt ha lehet, központi kezelésbe. Ennek a programnak az elején tartunk, így a hangosított diasorozatokat már elhelyeztük a könyvtárban, az állomány feltárása is folyamatosan történik. Az egyéb információhordozók esetében még eléggé nagy a széttagoltság, de éppen a könyvtári bizottság kezdeményezésére teszünk olyan erőfeszítéseket, hogy egy úgynevezett médiatárat alakítsunk ki a könyvtárban. Ez nem jelenti feltétlenül azt, hogy minden dokumentumot a könyvtárban fogunk elhelyezni, de egy központi nyilvántartásból bárki tájékozódhat majd arról, hogy egyáltalán milyen információhordozók léteznek, és hol találhatók az intézetben belül. Reméljük, hogy ez a munka rövidesen be fog fejeződni, és utána a gyűjtés és a feltárás folyamatossá válik.

Arató Antal

Kérdezz — felelek

Egy könyvtáros kérdezi a családi pótlékról:

„A lap 1980. évi 10. számában azt olvastam, hogy a középfokú oktatási intézmény nappali tagozatán tanuló gyermek után 19. életévének betöltéséig jár a családi pótlék. Három gyermekem van. 1958-ban, 1961-ben és 1967-ben születtek. Két nagyobb gyermekem egyetemi hallgató, az egyik az 1980/81. tanévben kezdte meg a tanulmányait. Mindkét egyetemista gyermekem után a középiskola befejezésekor, tehát júniusban kaptam utoljára családi pótlékot, annak ellenére, hogy 19. életévüket még nem töltötték be. A legidősebb gyermekem ugyanis csak októberben, a középső pedig decemberben töltötte be 19. életévét. Kérdezem, hogy szabályosan jártak-e el esetemben?

Válasz:

A levélíró az általa hivatkozott tájékoztatást félreértette. Abban ugyanis — a hatályos jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően — arról volt szó, hogy „*családi pótlékra jogosultság szempontjából a 16 évesnél idősebb gyermeket csak akkor lehet figyelembe venni, ha első- vagy középfokú oktatási intézmény nappali tagozatán tanul, de az ilyen gyermek után is csak a 19. életévének betöltéséig jár a pótlék*”. Ez pedig nem azt jelenti, hogy a 16 éven felüli gyermek után még akkor is a 19. életévének betöltéséig jár a családi pótlék, ha közben középiskolai tanulmányait befejezte, hanem azt, hogy a *középiskolai tanulmányok befejezéséig jár a családi pótlék*, de ha a gyermek a befejezés előtt érte el a 19. életévét, akkor csak az utóbbi időpontig. A levélíró esetében tehát szabályosan jártak el akkor, amikor a most egyetemista gyermekei után megállapított családi pótlék folyósítását már középiskolai tanulmányaik befejezésekor beszüntették. Tájékoztatásul megjegyezzük, hogy a családi pótlék a nyári szünet tartamára az után a gyermek után is jár, aki a középfokú oktatási intézmény utolsó tanévét sikeresen elvégezte, és szeptemberben vagy októberben tesz érettségi vizgát, illetve szeptembertől más középfokú oktatási intézményben folytatja tanulmányait, feltéve, hogy a 19. életévét a nyári szünet befejezéséig még nem érte el.